

มิติทางวัฒนธรรมของความตายในโรงพยาบาลสมัยใหม่: การศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาในโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

THE CULTURAL ASPECTS OF DEATH IN MODERN HOSPITAL: AN ETHNOGRAPHIC STUDY IN A HOSPITAL
IN NORTHEAST THAILAND

เอกภพ สิทธิวรรณธนะ 5236854 SHMS/M

ศศ.ม. (สังคมศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุข)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ลือชัย ศรีเงินขวง Ph.D., ธนา นิลชัยโกวิทย์ พ.บ. ว.ว. (จิตเวชศาสตร์ทั่วไป),
พระวิจิต ธรรมชิต, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจปรากฏการณ์การจัดการความตายในโรงพยาบาลสมัยใหม่ อธิบายและวิเคราะห์มิติทางวัฒนธรรมของความตายในโรงพยาบาลสมัยใหม่ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพแบบชาติพันธุ์วรรณาในโรงพยาบาล ผู้วิจัยได้เข้าไปใช้ชีวิตอย่างมีส่วนร่วมในระบบบริการสุขภาพในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวลา 3 เดือน ผลการศึกษาพบว่า

1. การตายในโรงพยาบาลมีความหลากหลาย การตายแปรผันไปตามสาเหตุความเจ็บป่วย เพศ วัย สถานะทางเศรษฐกิจสังคม ความคิดความเชื่อการให้ความหมายต่อความตายทั้งของผู้รับบริการสุขภาพและผู้ให้บริการสุขภาพ สถานการณ์การตายในโรงพยาบาลเป็นผลลัพธ์จากพลังทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของสังคม

2. โรงพยาบาลเป็นสถาบันหลักที่มีอิทธิพลต่อการจัดการการตายทั้งก่อนตาย ขณะตาย และหลังตาย ทั้งนี้ระบบประกันสุขภาพ ระบบยุติธรรม ระบบประกันชีวิต มีอิทธิพลต่อการจัดการร่างกายหลังการตายอย่างมีนัยสำคัญ

3. ระบบบริการสุขภาพมีทัศนะต่อความตายชุดหลักตามแนวคิดการแพทย์สมัยใหม่ ที่ประกอบด้วยทัศนะที่มองความตายเป็นความเสียหายล้มเหลวของอวัยวะหรือระบบอวัยวะ ความตายเป็นภัยอันตรายที่น่ากลัว และความตายเป็นสถานะที่สามารถควบคุม ป้องกัน ควบคุมได้ด้วยระบบบริการทางการแพทย์สมัยใหม่ ชุดทัศนะดังกล่าวดำรงอยู่ในกิจกรรมบริการสุขภาพในลักษณะที่เป็นปกติ อัตโนมัต เกิดขึ้นโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง

4. ระบบบริการสุขภาพมีทัศนะต่อความตายชุดรอง ที่ได้รับอิทธิพลจากวิธีการมองความตายแบบงานดูแลแบบประคับประคองระยะท้าย (Palliative Care) และแนวคิดแบบศาสนาและจิตวิญญาณ ซึ่งดำรงอยู่ในลักษณะกิจกรรมพิเศษ

5. ทัศนะต่อความตายมีความหลากหลาย ได้ทับซ้อนลงในกรณีการตายหนึ่งๆ ทำให้การตายช่วงเวลาของชีวิตที่ยาก ซับซ้อน การดูแลการตายจึงตกอยู่ในมือของวิชาชีพสุขภาพมากขึ้นเพราะเชื่อว่าสามารถจัดการการตายได้มีประสิทธิภาพกว่าความรู้แบบชาวบ้าน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสร้างวิกฤติและความทุกข์ทั้งต่อผู้ป่วย ครอบครัวผู้ดูแล ผู้ให้บริการ และต่อระบบบริการสุขภาพ ของโรงพยาบาลสมัยใหม่

งานวิจัยชิ้นนี้เสนอให้ระบบบริการสุขภาพและสังคมเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อการสนทนา อภิปรายถึงทัศนะต่อความตายเป็นที่ดำรงอยู่ในสังคมและกำหนดวิถีสุขภาพและการตาย เพื่อสร้างตระหนักถึงอิทธิพลของทัศนะต่อความตายในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพและระบบสังคม อันจะนำไปสู่การวางท่าทีต่อความตายอย่างใคร่ครวญไตร่ตรองและระมัดระวังมากขึ้น

คำสำคัญ: วัฒนธรรม/ความตาย/ชาติพันธุ์วรรณา/โรงพยาบาล/ระบบบริการสุขภาพ

THE CULTURAL ASPECTS OF DEATH IN A MODERN HOSPITAL:
AN ETHNOGRAPHIC STUDY IN A HOSPITAL IN NORTHEAST THAILAND

EKKAPOP SITTIWANTANA 5236854 SHMS/M

M.A. (MEDICAL AND HEALTH SOCIAL SCIENCES)

THESIS ADVISORY COMMITTEE: LUECHAI SRINGERNYUANG, Ph.D.,
THANA NILCHAIKOWIT, M.D. CERTIFICATE IN GENERAL PSYCHIATRY,
PHRA WICHIT THAMMACHITO, Ph.D.

ABSTRACT

This study aimed to investigate the management of death and describe and analyze the cultural aspects of death in a modern hospital. The qualitative ethnographic study was conducted with the participation of the researcher over three months in the health service systems of a hospital in Northeast Thailand. The research findings are as follows:

1. The perception of death in the hospital by healthcare providers and clients was diverse and varied with the cause of illness, gender, age, social-economic contexts, beliefs, and definition of death. It was noted that perception of death in the hospital resulted from economic, social, and cultural aspects.

2. The hospital influenced death management at all stages – before, during, and after a death, whereas health and life insurance companies and the justice system had the most significant influence over the management of the corpse.

3. Workers in the health service systems had the primary viewpoint that death is in compliance with modern medicine and perceived that death is a result of failure or damage to the organs and can be controlled or prevented by modern medical services. These viewpoints are common among health service workers worldwide.

4. The secondary viewpoints of workers in the health service systems were influenced by the concept of palliative care and religious and spiritual concepts.

5. Viewpoints on death were diverse and often overlapped in a single case. Hence, the care of dying patients was performed by health service workers due to the belief that the death could be managed more efficiently when compared with traditional medicine practices. This, however, has resulted in the suffering of patients and their families and health service providers, and also crisis in the health service systems of modern hospitals.

This research suggests that health service systems and society should provide public space for discussion on the various viewpoints of death that exist. The impacts of the viewpoints of death on the development of health service systems and social systems can be realized, leading to the careful contemplation and appropriate positioning of death.

KEY WORDS: CULTURE/DEATH/ETHNOGRAPHIC STUDY/HOSPITALS/
HEALTH SERVICE SYSTEMS

194 pages